

Valuation of Economic on the Literary and Artistic Property

Mohammad Reza Najarzadeh¹ | Bahram Taghi Pour²

1. Ph.D. Candidate, Department of Jurisprudence and Private Law, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: najjarzadeh201@gmail.com
2. Corresponding author, Assistant Professor, Faculty of Law & Political Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: taghipour.bahram@khu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 26 May 2024
Received in revised form: 24 June 2024
Accepted: 3 August 2024
Published online: 20 September 2024

Keywords:
Economic Valuation,
Literary Works,
Artistic Works,
Ownership Right,
Intellectual Property
Copyright

ABSTRACT

Objective: To create a literary, artistic or intellectual work, huge investments are needed. The goal of any intellectual creation is to make the product available to the public on a wider scale. The publication and distribution process also, at this stage of the work, requires an investment worthy of attention. Such investments are made from an economic point of view because a reasonable profit is earned from it. Literary and artistic works are a kind of national property; Therefore, encouraging and encouraging any creativity and supporting it is a form of participation in the development of national culture.

Methods: The type of research method is inductive. In terms of the nature of the research method, it is descriptive-analytical.

Results: Valuation in economic discussions is a process that determines the current or current value of an asset, business or company with the help of various tools. This process can be very complicated and it is necessary for professionals to perform this activity using sufficient information and documentation. The main element in supporting literary and artistic works is to determine the role of the creator in the disputed work; Therefore, the work is not only said to create something that did not exist before, but also refers to what is created through the observation of previous works; Therefore, a work created by photographing a painting or adapting a sculpture will be protected as much as the creators of the original works.

Conclusions: Literary and artistic property is one of the types of intellectual property, literary and artistic property is an important and valuable step in protecting the works of authors and writers. Intellectual and intellectual property rights are the main pillars and indicators to support the authors of literary and artistic works. Intellectual property protects the intellectual achievements and literary and non-material works of people and leads to the non-abuse of intellectual works by people. Literary and artistic works Assets that do not have objective and physical existence are said to have value in creating capital and wealth. These assets come from human mental and intellectual creativity and become the most important driving force in creating and economic growth. Therefore, researchers of literary works can share their works and intellectual products with investors in this field and lead to production and export.

Cite this article: Mohammad Reza, Najarzadeh & Bahram, TaghiPour (2024). Valuation of Economic on the Literary and Artistic Property. *News Science*, 13 (2), 33-37. DOI: <http://doi.org/10.22034/Irsi.2024.475422.1231>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/Irsi.2024.475422.1231>

EXTENDED ABSTRACT

Valuation of Economic on the Literary and Artistic Property

Mohammad Reza Najarzadeh¹ | BahramTaghiPour²

1. Ph.D. Candidate, Department of Jurisprudence and Private Law, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: najjarzadeh201@gmail.com
2. Corresponding author, Assistant Professor, Faculty of Law & Political Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: taghipour.bahram@khu.ac.ir

Introduction

In today's world, huge investments are needed to create a literary, artistic or intellectual work. The goal of any intellectual creation is to make the product available to the public on a wider scale. The publication and distribution process also, at this stage of the work, requires an investment worthy of attention. Such investments are made from an economic point of view because a reasonable profit is earned from it. Whenever the reproduction and distribution of the work is done from a path other than the agreed and defined path, the owners of the work will suffer an economic loss that is not accepted by the economic criteria. Literary and artistic works are a kind of national property; Therefore, encouraging and encouraging any creativity and supporting it is a form of participation in the development of national culture.

Methods

The type of research method is inductive. In terms of the nature of the research method, it is descriptive-analytical.

Findings

Valuation in economic discussions is a process that determines the current or current value of an asset, business or company with the help of various tools. This process can be very complicated and it is necessary for professionals to perform this activity using sufficient information and documentation. The main element in supporting literary and artistic works is to determine the role of the creator in the disputed work; Therefore, the work is not only said to create something that did not exist before, but also refers to what is created through the observation of previous works; Therefore, a work created by photographing a painting or adapting a sculpture will be protected as much as the creators of the original works had. In fact, the originality of a literary and artistic work is rarely questioned, because originality is measured based on subjective criteria, not objective or kind. In other words, what is considered a condition of support is that the work is a manifestation of the creator's personality. Contrary to literary and artistic works, for which originality is sufficient to support them, in works related to industrial property such as inventions, it is necessary to verify the novelty of the work as an objective criterion in order to support such works. The reason for such a difference between literary and artistic works and inventions is that the main purpose of copyright is to protect creators, while in the case of inventions, the purpose is to protect social rights. To be considered his idea, it should be supported, regardless of whether it has novelty or not in addition to originality.

Conclusions

Literary and artistic property is one of the types of intellectual property, literary and artistic property is an important and valuable step in protecting the works of authors and writers. Intellectual and intellectual property rights are the main pillars and indicators to support the authors of literary and artistic works. Intellectual property protects the intellectual achievements and literary and non-material works of people and leads to the non-abuse of intellectual works by people.

Literary and artistic works are assets that do not have objective and physical existence, these assets have value in creating capital and wealth. These assets come from human mental and intellectual creativity and become the most important driving force in creating and economic growth. Therefore, researchers of literary works can share their works and intellectual products with investors in this field and lead to production and export. turn around. Intellectual property rights are one of the most important fields of law that are directly related to the culture of any country. Writers, artists, inventors, discoverers and creators in general always need legal protection so that they can be expected to continue creating works. This support for authors of literary and artistic works is explained in intellectual property rights. A literary and artistic property right is a branch of intellectual property rights that has a history of a hundred years in Iran. Compared to the age of intellectual property rights at the international level, the age of these rights in Iran is small. There is a direct relationship between the development and progress of societies and the protection of intellectual property rights. More will be seen, and rich countries are generally pioneer countries in the field of defining and guaranteeing property rights. Author's right is raised in literary and artistic property, in creating literary and artistic works, in addition to the name of the author, the name of the creator who created the combination of literary and artistic works through study and research and creative innovations is important. In the field of publication and reproduction of literary works, the right of the author and creator of literary and artistic works is an important matter. By using the ownership of literary and artistic works, the copyright of the author and creator of literary works can be preserved and its theft can be prevented. In the past, literary and artistic works did not have a wide and abundant publication like the present time, and therefore, the creators were not expected to materially exploit these works, with the extraordinary expansion of intellectual property and the value that scientific creations have found in terms of individuals and society, and the role that these phenomena play, especially in human economic development. they play has made jurists not to be indifferent to these works. Nowadays, literary and artistic works that appear in one country reach other nations and societies in a short period of time with modern mass media and communication methods. For this reason, violation of the material and intellectual rights of the creators of these works has increased and intellectual property rights have become more sensitive in this area.

ارزش گذاری اقتصادی بر حق مالکیت ادبی و هنری

محمد رضا نجارزاده^۱ | بهرام تقی پور^۲

۱. دانشجوی دکتری، گروه فقه و حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه:

najjarzadeh201@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: taghipour.bahram@khu.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۳/۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۴/۴

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۵/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۶/۳۰

کلیدواژه‌ها:

ارزش گذاری اقتصادی

آثار ادبی و هنری،

حق مالکیت،

مالکیت فکری،

حق مؤلف.

هدف: برای خلق یک اثر ادبی، هنری یا فکری، نیاز به سرمایه‌گذاری‌های هنگفت است. هدف از هرگونه آفرینش فکری نیز آن است که محصول در مقیاسی هر چه گسترده‌تر در اختیار عموم قرار گیرد. فرایند نشر و توزیع نیز، در این مرحله از کار، سرمایه‌گذاری درخور اعتنایی طلب می‌کند. این‌گونه سرمایه‌گذاری‌ها از نظر اقتصادی به این دلیل صورت می‌گیرد که سود معقولی از آن عاید می‌گردد. آثار ادبی و هنری نوعی دارایی ملی است؛ بنابراین، تشویق و ترغیب هرگونه خلاقیت و حمایت از آن، نوعی مشارکت در توسعه فرهنگ ملی است.

روش: نوع روش تحقیق، استقرایی است. از حیث ماهیت روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی است.

یافته‌ها: ارزش گذاری در مباحث اقتصادی فرایندی است که با کمک ابزارهای مختلف، ارزش جاری یا فعلی یک دارایی، تجارت یا شرکت را با آن تعیین می‌کنند. این فرایند می‌تواند بسیار پیچیده باشد و نیاز است که متخصصان با استفاده از اطلاعات و مستندات کافی، این فعالیت را انجام دهند. عنصر اصلی در حمایت از آثار ادبی و هنری این است که نقش شخصیت پدیدآورنده در اثر مورد نزاع مشخص شود؛ بنابراین اثر نه تنها به خلق چیزی که قبلاً موجود نبوده گفته می‌شود بلکه به آن چیزی که از طریق مشاهده آثار قبلی ایجاد شده نیز اطلاق می‌شود؛ بنابراین، اثری که با تصویربرداری از یک تابلو یا اقتباس از یک مجسمه ایجاد شده، همان قدر مورد حمایت خواهد بود که پدیدآورندگان آثار اولیه از آن برخوردار بودند.

نتیجه گیری: مالکیت ادبی و هنری از اقسام مالکیت فکری است، مالکیت ادبی و هنری بعنوان گامی مهم و ارزشمند در زمینه حفاظت از آثار مولفان و نویسندگان می‌باشد. حقوق مالکیت فکری و معنوی بعنوان ارکان و شاخصه‌ی اصلی برای حمایت از نویسندگان آثار ادبی و هنری است. مالکیت فکری از دستاوردهای فکری و آثار ادبی و غیر مادی افراد محافظت نموده و منجر عدم سواستفاده افراد از آثار فکری می‌گردد. آثار ادبی و هنری به دارایی‌هایی گفته می‌شود که دارای موجودیت عینی و فیزیکی نمی‌باشند، این دارایی‌ها در ایجاد سرمایه و ثروت دارای ارزش هستند. این دارایی‌ها از خلاقیت‌های ذهنی و فکری انسان ناشی می‌شود و مهم‌ترین نیروی محرکه در ایجاد و رشد اقتصادی می‌گردد. بنابراین محققان آثار ادبی می‌توانند آثار و محصولات فکری خود را با سرمایه‌گذاران در این زمینه به اشتراک گذاشته و منجر به تولید و صادرات گردند.

استناد: نجارزاده، محمد رضا؛ تقی پور، بهرام (۱۴۰۳). ارزش گذاری اقتصادی بر حق مالکیت ادبی و هنری. *علوم خبری*، ۱۳ (۲)، ۲۰-۱.

DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2024.475422.1231>

۱. مقدمه

آثار هنری و ادبی که حاصل ذوق و سلیقه و اندیشه و موجبات رشد فراگیر علمی و فرهنگی است به منطقه، مردم و جامعه‌ای خاص تعلق ندارد و غیرقابل انحصار است. به بیانی دیگر اندیشه‌های سالم و آثار فکری ناشی از آن در کلیه جوامع قابل احترام و سرمایه‌هایی گرانبهاست. تا قبل از قرن هیجدهم اندیشه متفکران و آفرینش‌های ذهنی مردمان آن عصر امکان اشاعه چندانی نداشته است و بدیهی است که حقوق ناشی از آن نیز چندان مورد توجه حقوق‌دانان نبوده است اما بعد از پیدایش صنعت چاپ و اختراع ماشین‌آلات مربوط به آن نه تنها تحصیل علوم و فنون بلکه آگاه شدن از آثار فکری اندیشمندان جنبه همگانی یافت و کسب دانش و آموزش هنر فراگیر گردید. طولی نکشید که آثار ادبی هنری به‌عنوان سرمایه‌های فکری، هنری و حقوق ناشی از آن مورد توجه قرار گرفت و گسترش یافت به‌گونه‌ای که امروزه این حقوق از جایگاه ویژه‌ای در جهان برخوردار شده است.

امروزه آثار ادبی هنری که در یک کشور پدید می‌آیند با طرق ارتباطی و رسانه‌های همگانی نوین در مدت کوتاهی به سایر ملل و جوامع راه می‌یابند. به همین دلیل تجاوز به حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان این آثار فزونی گرفته است و حقوق مالکیت فکری در این حوزه حساسیت بیشتری یافته است؛ بنابراین با توجه به اهمیت روزافزون حقوق مالکیت فکری و عدم وجود تحقیق مشابه با این ویژگی در این حوزه باعث شده است که این پژوهش در عرصه حقوق و فرهنگ لازم و ضروری گردد. از سوی دیگر عدم حمایت و ارزش‌گذاری اقتصادی از آثار ادبی و هنری و فقدان بستری امن و توأم با برخورداری از حمایت‌های قانونی برای سرمایه‌های فکری از دیگر موجبات ضرورت و اهمیت این تحقیق است. هدف اصلی این تحقیق بررسی شیوه‌های ارزش‌گذاری حق مالکیت ادبی و هنری و پیشنهاد مدلی در این زمینه است. علاوه بر آن گسترش مرز دانش در این حوزه یکی از مهم‌ترین اهمیت پژوهش حاضر است که منجر به کسب دانش درست ارزش‌گذاری در این حوزه است. این ارزش‌گذاری اقتصادی، می‌تواند شکاف‌ها و خلأهای موجود در مالکیت فکری را شناسایی و با رفع آن‌ها، به سمت توسعه گام برداشت. مطالعه و بررسی روش‌های ارزش‌گذاری اقتصادی بر حق مالکیت ادبی و هنری علاوه بر رفع موانع حمایت حقوقی از صاحبان اندیشه و هنر، انگیزه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی را برای تحقیقات بیشتر در این زمینه افزایش خواهد داد.

در دهه‌های اخیر کشورهای جهان تلاش‌های فراوانی به منظور گسترش روش‌های اقتصادی بر حق مالکیت ادبی و هنری انجام داده‌اند که دغدغه اصلی در این راستا دستیابی به اهداف اقتصادی و اهدافی دیگر مانند بهره‌وری، رقابت‌پذیری و رشد اقتصادی به عنوان محور اصلی این دستاوردها بوده است. بر این اساس تلاش‌ها حاکی از بهبود وضعیت حق مالکیت ادبی و هنری و ارزش‌گذاری اقتصادی بر این حقوق است.

یکی از موضوعات علم اقتصاد، ارزش‌گذاری اقتصادی کالاها، آثار ادبی و هنری و خدماتی است که ارزش بازاری معینی ندارد. در برخی موارد، کالاها و خدمات در بازار مبادله نمی‌شوند و قیمت بازاری برای آنها وجود ندارد و قیمت‌ها تحریف می‌شوند. در صورتی که استفاده کنندگان از منابع، مایل باشند تا در مقابل استفاده آنها بهایی را پرداخت کنند، آنگاه منابع دارای ارزش اقتصادی می‌شوند. ارزش اقتصادی عبارت است از حداکثر مقداری که یک فرد تمایل دارد تا از بقیه کالاها و خدمات صرف نظر کند تا مقداری از کالاهایی خدمات خاصی را بدست آورد (محمدی، ۱۳۸۹).

۲. پیشینه پژوهش

شاه‌حسینی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی ارزیابی حمایت از حقوق مالکیت فکری در رشد اقتصادی پرداخت. حقوق مالکیت، پایه و اساس اقتصاد آزاد و مبادلات بازاری است و تمام صاحب‌نظران بر اهمیت کلیدی آن در فرآیند توسعه اقتصادی تأکید داشته و اقتصاددانان با استدلال‌های مختلف نشان می‌دهند حقوق مالکیت نامن، اثرات نامطلوب و منفی بر فعالیت‌های اقتصادی برای تبیین دارایی‌هایی «سرمایه مرده» بر جای می‌گذارد.

اسحاقی (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی تطبیقی مصادیق آثار هنری مورد حمایت حقوق مالکیت فکری پرداخت. اگرچه آثار هنری یکی از دسته‌های آثار مورد حمایت حقوق مالکیت فکری اعم از دوزیرشاخه مالکیت ادبی و هنری و مالکیت صنعتی است

که به علت گستردگی مصادیق و تنوع آثار دارای اهمیت ویژه‌ای است. بدین منظور، به بررسی تطبیقی قوانین مالکیت ادبی و هنری یا کپی‌رایت دوازده کشور پرداخته شد و سپس امکان حمایت از مصادیق گوناگون آثار هنری در حقوق مالکیت ادبی و هنری و مالکیت صنعتی با روش تحلیلی توصیفی بررسی گردید. پراکندگی و عدم وجود تعاریف دقیق و دسته‌بندی‌های منطقی در قوانین مورد بررسی، عدم حمایت از برخی آثار هنری در نظام فعلی مالکیت فکری و لزوم ایجاد نظام‌های ویژه حمایتی با فراهم نمودن زمینه حمایت از این گونه آثار، تحت نظام‌های حمایتی موجود در حقوق مالکیت فکری، از جمله مسائلی است که به آن پرداخته شده است.

۳. روش پژوهش

پژوهش به شکل نظری و روش گردآوری اطلاعات و مطلب، کتابخانه‌ای و از راه مطالعه و فیش‌برداری منابع صورت می‌گیرد. بنابر این، نوع روش تحقیق، استقرایی است. از حیث ماهیت روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی است، بدین شیوه که در ابتدای تحقیق نیاز به توصیف و بازشناساندن برخی از مفاهیم به خواننده وجود دارد که به تحلیل موضوع و ارائه ساختار پرداخته خواهد شد.

۴. سوالات پژوهش

۱. آیا ارزش‌گذاری اقتصادی بر حق مالکیت ادبی و هنری تاثیر دارند؟
۲. ماهیت آثار ادبی و هنری چیست؟ آیا از جنبه حقوقی قابلیت ارزش‌گذاری را دارند؟

۵. مبانی نظری

۱-۵. تعریف «مال» و اقسام آن

در گذشته، واژه مال ویژه کالای مادی بود، ولی پیشرفت‌های زندگی کنونی به تدریج آن را از این معنی محدود و ابتدایی خارج ساخته است. امروزه، به تمام عناصر گوناگون دارایی مانند زمین، اموال منقول، مطالبات و حقوق مالی و حتی حق تألیف و اختراع و سرقفلی نیز مال گفته می‌شود. اموال کلمه‌ای عربی، جمع مال و به معنی مال‌ها، املاک، اسباب، امتعه، کالا، ثروت و هر چیزی که در تملک کسی باشد، یا در تصرف و ید کسی باشد، گفته می‌شود. (دهخدا، ۱۳۷۷: ۳۳۷۷). مطابق با تعریفی دیگر مال عبارت است از هر چیزی که شما مالک و صاحب آن باشید. (الخوری الشرتونی اللبنانی، ۱۴۰۳: ۱۲۵۲) در زبان فارسی مال همان «خواستگه» است زیرا در اصل از فعل ماضی «میل» است به معنی خواستن (معین، ۱۳۶۳: ۳: ۴۵). مفهوم فقهی این واژه از معنای لغوی آن گرفته شده است. (حسینی، ۱۳۷۰: ۲۳) تعریف فقهی این واژه عبارت است از چیزی است که در مقابل آن مال بدهند. مطابق با تعریف دیگری مال در اصطلاح عبارت است از چیزی که ارزش مبادلاتی داشته باشد (گرچی، ۱۳۷۲: ۱۱۶) منافع و حقوق، در چنین نگاهی از تعریف مال بیرون شده است. به بیانی دیگر مالیت، نگهداری و انباشتن برای رفع نیاز است و منافع تا زمان طولانی نمی‌ماند. عین تا مدت بسیاری می‌ماند و میان آن که می‌ماند و آن که نمی‌ماند، تفاوت بسیاری است (سرخسی، ۱۴۱۴: ۸۰)

۲-۵. تعریف حق مالکیت

مالکیت کلمه‌ای است که ریشه در لغت عرب دارد و منشأ آن مال و ملک است و این واژه در لغت و ادبیات مصدر جعلی یا صناعی نامیده شده و به معنای مالک و یا صاحب بودن آمده است. (معین، ۱۳۸۳) و از اسم فاعل ملک، یملک گرفته شده است. در واقع مالکیت چگونگی ارتباط شخص با مال ذکر شده است.

مالکیت به مفهوم به آن دسته از مالکیت اطلاق می‌گردد که از پاره‌ای جهات و بعضی اوصاف و خصوصیات با مالکیت مادی به مفهوم کلی تفاوت دارد و تابع ضوابط و اصول خاصی است. به طور مثال از جمله تفاوت این دو نوع مالکیت (مالکیت و فکری) آن است که حق مالکیت مادی اصولاً حقی مطلق انحصاری و دائمی است به این معنی که مالک و صاحب حق، اجازه دارد در مال خود هرگونه تصرفی را که بخواهد ببرد و یا هر نوع بهره‌ای که مایل است از آن ببرد، مگر در مواردی که قانون آن را محدود

یا مستثنا کرده باشد. در خصوص مطلق بودن حق مالکیت مادی، ماده ۳۰ ق.م ایران بیان کرده است: که هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه گونه تصرف و انتفاع دارد، مگر از مواردی که قانون استثناء کرده باشد.^۱

۵-۳. مفهوم مالکیت فکری

کشورهای زیادی با استفاده از دو سیستم حقوقی «کامن لا»^۲ و «رومی-ژرمنی» نظام حقوقی خود را سامان بخشیده‌اند هرکدام از این دو نظام حقوقی. در زمینه مالکیت‌های فکری دارای اصطلاحات حقوقی خاصی هستند. مثلاً در سیستم حقوقی کامن لا هنگام صحبت از حقوق مالکیت فکری از عبارت «کپی‌رایت»^۳ استفاده می‌نمایند. علت اصلی به‌کارگیری این واژه این است که این کشورها توجه خاصی به جنبه‌های اقتصادی و تجاری و تأثیر این حق بر روند رشد اقتصاد و توسعه داشته و کمتر به مبنای اخلاقی آن پرداخته‌اند. این در حالی است که کشورهایی که دارای سیستم حقوقی رومی-ژرمنی هستند به دلیل اهمیتی که به مبنای اخلاقی و فطری این نوع حقوق می‌دهند، از این حقوق با عبارت «حق پدیدآورنده» صحبت به میان می‌آورند؛ بنابراین تفاوتی میان ماهیت این دو عبارات وجود ندارد و به علت کاربردهای متفاوت دارای دو اصطلاح شده‌اند. حقوق دانان و صاحب‌نظران اسلامی در به‌کارگیری این نوع واژه‌ها دست به ابتکار زده‌اند و برخی از آنان از عبارت «مالکیت معنوی» و برخی از عبارت «مالکیت فکری» بهره جسته‌اند. عده‌ای از یک‌سو به این دلیل که همه موضوعات مالکیت‌های غیرمادی، الزاماً در اثر تفکر و اندیشه ایجاد شده است، به این عنوان شناخته می‌شوند. از سوی دیگر، از آنجاکه متعلق حق، مادی نیست، اصطلاح «حقوق مالکیت معنوی» را ترجیح می‌دهند. در مقابل، برخی دیگر از حقوق دانان اصطلاح حقوق مالکیت فکری را مناسب‌تر تشخیص داده و استدلال کرده‌اند که از یک‌سو واژه «معنوی» در لغت منسوب به معنی و مقابل مادی و صوری توصیف شده، حال آن که منشأ این حقوق، فکر، اندیشه و تعقل انسان‌هاست.

۵-۴. ارزش گذاری اقتصادی

به کمی کردن ارزش‌ها بر اساس واحدهای رایج (واحد پولی) اطلاق می‌شود (فتاحی، ۱۳۹۲). در واقع ارزش گذاری اقتصادی روشی برای برآورد ارزش پولی کالاها و خدمات است (امیرنژاد و همکاران، ۱۳۸۱).

۵-۵. ماهیت حق تألیف

پدیدآورنده در صورتی می‌تواند از حمایت‌های ملی و بین‌المللی برخوردار شود که حقوقی را که ناشی از خلق اثر را دارا باشد. در سایه این ویژگی دفاع از آن‌ها مسموع است. از منظر فقهی حق پدیدآورنده به دودسته از حقوق اطلاق می‌شود. یک دسته که به آن حقوق مادی پدیدآورنده می‌گویند و دسته دیگر که آن را حقوق معنوی می‌نامند. به تعبیر دیگر شایسته است که حق پدیدآورنده را در برابر دو عنصر مادی و معنوی بدانیم که در صورت اثبات این دو، حقوق مادی و معنوی پدید می‌آید. در این صورت اگر کسی صورت مادی حق تألیف را نپذیرد، ناگزیر نمی‌تواند حق مادی را بر آن بار کند. گفتنی است از نظر آقای دکتر کاتوزیان، حق پدیدآورنده را بر پایه‌ی حق اخلاقی (معنوی) می‌دانند، آن را از گونه‌ی حق شخصی به حساب می‌آورند و معتقدند که تنها منافع نوآور را نگه‌داشته و این منافع قابل انتقال قهری از طریق ارث به وارث و نیز قابل انتقال ارادی به دیگران نیست.

^۱ به‌علاوه چنین مالکی حق دارد از مال یا ملک خود به‌طور انحصاری استفاده کند و مانع از تصرف و انتفاع دیگران از مال خود شود و در برابر تجاوز دیگران از حمایت قانون گذار برخوردار گردد. خصیصه دیگر مالکیت مادی، دائمی بودن آن است و تا زمانی که موضوع مالکیت از بین نرود، حق مالکیت به قوت و اعتبار خود باقی است. اگرچه حق مالکیت باراده مالک و از طریق معاملات نظیر بیع و صلح و امثال آن، قابل انتقال به دیگری است و یا با فوت مالک این حق، به‌حکم قانون و به‌طور قهری به ورثه قانونی وی تحت عنوان نهاد حقوقی ارث انتقال می‌یابد، اما گذشت زمان تأثیری در زوال حق مالکیت مزبور نداشته، وصف مالکیت را از بین نمی‌برد. ولی حق مالکیت به مفهوم خاص از جمله حق مالکیت ادبی یا هنری و صنعتی، از همه خصوصیات مالکیت به به مفهوم عام از جمله خصیصه دوام برخوردار نخواهد بود بلکه حق مؤلف و سایر حقوق مالکیت ادبی و هنری و تجاری پس از گذشت مدت معین قانونی زایل می‌شوند و یا در اثر بعضی اقدامات یا تخلفات اعتبار خود را از دست خواهند داد. (ماده ۶ و ۱۲ تا ۱۶ قانون حمایت حقوق مؤلفان)

^۲ Common Law

^۳ Copy right.

درحالی که پیروان نظریه‌ی مالکیت غیرمادی این حق را مالی و انتقال‌پذیر می‌دانند. (امامی، ۱۳۷۳:۱:۱۹۳) برخی از حقوق‌دانان نیز مایه اصلی حق پدیدآورنده را برای حق معنوی آن می‌دانند و حق مالی را فرع بر آن می‌شمرند. وجود کمترین نوآوری و ابتکار در نوشته، از ویژگی‌های دیگر اثر پدید آمده است. (فتحی، درینی، ۱۹۸۴:۱۱) و گرنه به حق پدیدآورنده، به معنی آوردن نکته یا گردآوری نکته‌ها بدون هیچ‌گونه کار ابتکاری، حق پدیدآورنده اصطلاحی نمی‌گویند؛ زیرا نوآوری و ابداع در بیان و ترکیب، ملاک این‌گونه حق است. (بوطی، ۲۰۰۱:۸۶) حق معنوی این قابلیت را دارد که موجب پدید آمدن حق مادی برای پدیدآورنده اثر باشد؛ اما حق مادی به محض ایجاد، وجودی مستقل پیدا می‌کند و دارای ارزشی است که برای حقوق معنوی قائل می‌شوند؛ بنابراین حق مادی و حق معنوی، از آثار مستقیم خلق اثر بوده و تشکیل‌دهنده‌ی ماهیت حق پدیدآورنده و از ابزارهای حمایتی وی به شمار می‌آیند. در دنیایی که روبه‌روز در حال تحول و دگرگونی است و هرروز با رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روبروست، کسب درآمد از اساسی‌ترین لوازم زندگی است.

۶-۵. اقتصاد صنعت فرهنگی

ترکیب اقتصاد و فرهنگ، با رویکرد ادغامی به هدف استفاده بهینه از سرمایه ملموس فرهنگی به منظور کسب مزیت رقابتی جهت توسعه و رشد اقتصادی به کاررفته است. در این رویکرد، اقتصاد صنعت فرهنگی به عنوان یک از زیر بخش‌های بخش خدمات در کنار سایر بخش‌های اقتصادی چون بخش کشاورزی، بخش مسکن، بخش سلامت و... است. در این رویکرد دانش اقتصاد، نشان می‌دهد که چگونه صنعت فرهنگی می‌تواند در اقتصاد کلان، با تولید کالا و خدمات فرهنگی، حضوری مهم در تولید ناخالص ملی، اشتغال و سرمایه‌گذاری یا صادرات داشته و پیشران نظام اقتصادی نسبت به سایر بخش‌ها باشد و طی آن ارزش‌های زیبایی‌شناختی فرهنگ، بیش از سایر بخش‌ها، ارزش‌های اقتصادی خلق کند. محور اقتصاد صنعت فرهنگی، اقتصادی مبتنی بر انواع کالاها و خدمات فرهنگی با انواع تولیدات هنری و صنایع رسانه‌ای و سرگرمی و گردش مالی در جمیع عرصه‌های فرهنگی است.

اکنون تعریف‌های متفاوت‌تری از اقتصاد بیان می‌شود؛ زیرا در چند قرن اخیر، جهان شاهد تغییرات اساسی در صحنه‌های اقتصادی بوده است. با اوج‌گیری اهمیت دانش و کالاهای منتج از آن در رشد اقتصادی کشورها، تغییراتی در ساختار اقتصادی آن‌ها ایجاد شده و دانش به عنوان کالایی جدید با خصوصیات متفاوت از دیگر کالاها پایه‌گذار اقتصاد جدیدی به نام اقتصاد دانش محور شد. (صدیق و ابراهیمی: ۱۳۸۴:۲) اقتصاد دانش محور رویکردی نوین به تولید ثروت اقتصادی است که در آن نقش دانش بیش از سایر مؤلفه‌های تولیدی همچون سرمایه‌ی فیزیکی، منابع طبیعی و نیروی کار غیر ماهر دانسته می‌شود؛ به این ترتیب تولید و به کارگیری دانش، بخش غالب خلق ثروت را در سال‌های اخیر بر عهده داشته‌اند. اقتصاد دانش محور مبتنی بر دو ایده‌ی مختلف شکل گرفته است. از یک سو بر تولید دانش و ارزش افزوده‌ی ناشی از آن تأکید دارد و از سوی دیگر بر به کارگیری دانش در تمامی فعالیت‌های اقتصادی تمرکز دارد. به همین دلیل است که اقتصاد دانش محور تنها توصیفی از صنایع با فناوری پیشرفته نیست، بلکه بیانگر منابعی نوین از تولید اقتصادی است که در تمامی بخش‌ها، بنگاه‌ها با تأکید به کاربرد تکنولوژی تلاش دارند که با تبدیل مواد خام و یا بهره‌برداری از نیروی کار ارزان متمرکز باشد. در اقتصاد مبتنی بر دانش، دانش به وجود آمده، آموخته شده، انتقال و به طور کارآمد توسط افراد، موسسه‌ها، سازمان‌ها و اجتماعات برای پیشرفت اقتصادی و اجتماعی به کار می‌رود. (بانک جهانی، ۱۳۸۶:۵)

۷-۵. دارایی‌های معنوی

دارایی‌های معنوی، شامل کلیه دارایی‌های غیرشهودی است که در کسب و کار مورد استفاده قرار می‌گیرد ولیکن ممکن است به صورت مستقیم توسط مالکیت معنوی قابل حمایت نباشد. به طور کلی، هر کسب و کاری مالک سه نوع دارایی است: دارایی‌های پولی، دارایی‌های فیزیکی و دارایی‌های معنوی. دارایی‌های پولی شامل پول، اعتبار و یا وام است. دارایی‌های فیزیکی شامل تجهیزات، زمین، ساختمان، کالاها و موجودی انبار است. بنابراین، هر نوع دارایی غیر فیزیکی دیگر در زیرمجموعه دارایی‌های

معنوی قرار می‌گیرد. بعضی از موارد اساسی در دارایی‌های نامشهود که قابل ردیابی و شناسایی هستند عبارت‌اند از: علائم تجاری کالاهای مصرفی، مارک تجاری علائم تجاری شرکت، نام‌های شرکت. حق نشر: مجله و نشریه، کتاب، فیلم، آثار هنری، موسیقی و... حق امتیاز، حق امتیاز توزیع مجوزهای حقوقی کالا و خدمات، حقوق: حق کشف و اختراع مالکیت معنوی، دانش عملیاتی و تجاری، علائم تجاری کپی و... شرکت‌ها مالکیت معنوی همان‌گونه که پیداست یکی از به‌وسیله موارد خاص دارایی‌های نامشهود است. مالکیت معنوی به‌وسیله قدرت خلاقیت و ابتکار انسان‌هاست که شکل می‌گیرد. به‌این ترتیب ارزش‌های نهفته‌ای که خیلی‌ها به‌راحتی از کنار آن می‌گذرند را می‌شود شناسایی و بهره‌برداری نمود (رستمی: ۱۳۸۴: ۴).

۶. ارزش‌گذاری دارایی‌های معنوی

ارزش‌گذاری از جمله مفاهیمی است که از دیرباز مورد توجه مکاتب اقتصادی مختلف، سرمایه‌گذاران و مدیران بوده است. در پارادایم جدید مالی، هدف مدیریت که نماینده سهامداران است خلق ارزش و ایجاد ثروت برای سهامداران است. تخصیص منابع مالی در یک بنگاه اقتصادی، نیازمند آشنایی با کیفیت خلق ارزش و جریانات نقدی در آینده است؛ بنابراین می‌توان گفت مفهوم ارزش و فعالیت ارزش‌گذاری از جمله مفاهیمی است که به کلیه فعالیت‌های مالی اعم از تأمین مالی، سرمایه‌گذاری و مدیریت، امور مالی شرکت‌ها و تجدید ساختار مالی آن‌ها گره‌خورده که هر یک از این فعالیت‌ها به‌نوعی در بخشی از فرآیند فعالیت عملیاتی خود نیازمند ارزش‌گذاری است. مفهوم ارزش^۱، قیمت^۲ و بهای تمام‌شده^۳ غالباً به‌جای یکدیگر به کار می‌رود در حالی که این مفاهیم متفاوت از یکدیگر هستند. ارزش‌گذاری فرآیندی است که در آن ارزش جاری یک دارایی یا شرکت بر اساس مقایسه آن دارایی با دارایی‌های مشابه یا بر اساس ارزش فعلی متغیرهایی که بازده آتی دارایی به آن بستگی دارد، تعیین می‌گردد. حوزه‌های اصلی استفاده‌کننده از ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود عبارت‌اند از: تشخیص و شناسایی دارایی‌هایی که بیش از دیگر دارایی‌ها، اهمیت و ارزش ایجاد می‌کنند. در این میان، ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های تجاری‌سازی از اهمیت خاصی برخوردار کشورهای مختلف در حوزه ارزش‌گذاری می‌کوشد بهترین و مناسب‌ترین چارچوب حقوقی را برای ارزش‌گذاری ارائه دهد است. (جهان‌خانی، ۱۳۸۷: ۸۷) دارایی، هر مایملکی است که ارزش مبادله‌ای دارد. دارایی را بر دو نوع مشهود و نامشهود تقسیم می‌کنند. دارایی مشهود (دارایی فیزیکی)، دارایی است که ارزش آن به برخی خصوصیات مادی آن بستگی دارد (برای مثال ساختمان، زمین یا ماشین‌آلات). دارایی نامشهود، نماینده حق قانونی نسبت به منفعتی در آینده است، به‌نحوی که ارزش آن هیچ رابطه‌ای به نمودار ثبت آن حق یا ادعا ندارد. (مدرس، ۱۳۷۶: ۸۴)

۷. روش‌های حقوقی حمایت‌های اقتصادی آثار ادبی و هنری

به‌منظور حمایت از این دارایی‌های فکری و هنری مورد توجه قرار گرفته است سه روش حقوقی قابل تمیز است که عبارتند از:

۱. شیوهی ملی و داخلی

در این شیوه، مسئولیت حمایت و حفاظت از مالکیت فکری، به سازمان‌های ملی و یا تصویب قوانین و مقررات داخلی محول می‌شود. برای نمونه در کشور ما می‌توان به قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱ و قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰/۴/۱ و غیره اشاره نمود.

۲. شیوهی منطقه‌ای

در این روش، موافقت‌نامه‌هایی که در یک منطقه‌ی معین، میان کشورهای منعقد گردیده‌اند، مورد توجه است. از جمله‌ی این موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای می‌توان از کنوانسیون اروپایی حقوق ناشی از ثبت اختراع مصوب ۱۹۷۳ و غیره یاد کرد.

¹ value

² Price

³ Cost

۳. شیوه‌ی بین‌المللی

در این طریق، مقررات موافقت‌نامه‌های بین‌المللی که در این زمینه منعقد گردیده‌اند، مورد توجه قرار می‌گیرد. مثلاً مهم‌ترین موافقت‌نامه‌های مربوط با این زمینه عبارت‌اند از: کنوانسیون پاریس ۱۸۸۳ مربوط به حمایت از مالکیت‌های صنعتی یا کنوانسیون برن.

۸. دارایی‌های معنوی و فکری در حقوق اقتصادی

دارایی‌های معنوی و فکری مهم‌ترین هدف هر نظام مالکیت معنوی اطمینان دادن به پدیدآورنده است که به صورت انحصاری حق استفاده از منافع اقتصادی پدیده خود را دارد. حقوق اقتصادی مالکیت معنوی به پدیدآورنده حق انحصاری بهره‌برداری را برای مدت معین اعطا می‌کند، اما از آنجا که ماهیت پدیده‌های فکری و شیوه بهره‌برداری آن‌ها یکسان نیست، قانون‌ها، مصداق‌های بهره‌برداری را در هر حوزه و موضوع مورد توجه قرار داده است. این مصداق‌ها ناظر به شیوه‌های بهره‌برداری متعارف است و با توسعه شیوه‌ها چه بسا این حقوق نیز توسعه یابد. همچنین این حقوق، موضوع قاعده‌ها و حقوق دیگری مانند حق نقل و انتقال ارث، رهن گذاشتن و اعطای مجوز بهره‌برداری و ... واقع می‌شود. عقود پیشنهادی در قالب شیوه‌های معامله دارایی‌های فکری عبارت‌اند از:

۸-۱. انتقال قطعی و همیشگی

۱. عقد بیع

بیع شایع‌ترین و عام‌ترین مصداق تجارت و در روایات برترین کسب‌ها معرفی شده است. بیع در لغت به معنای مبادله مال در برابر مال معنا شده است. (فیومی، بی تا: ج ۲: ۲۳۴) اما در اصطلاح طبق مشهورترین تعریف انشاء تملیک عین به عوض است (یزدی: ۱۴۲۱ ق: ج ۱: ۳۴۵؛ موسوی خمینی: ۱۴۲۱: ۱۱۴) در قانون مدنی در ماده ۳۳۸ بیع عبارت است از «تملیک عین به عوض معلوم». از منظر حقوق‌دانان برای نقل و انتقال و واگذاری دائم و همیشگی دارایی فکری می‌توان از قرارداد بیع استفاده نمود. (گرچی، ۱۳۷۲: ۱۳۰؛ کاتوزیان، ۱۳۸۹: ۲۳) چنانچه عین بودن را در عقد بیع شرط بدانیم نمی‌توان قائل به انتقال دارایی‌های فکری در قالب بیع شد زیرا دارایی فکری از جمله حقوق مالی است و عین نیست اما در صورتی که قائل به اختصاص مبیع در اعیان نباشیم و منافع و حقوق را نیز قابل مبیع واقع شدن بدانیم می‌توانیم عقد بیع را برای انتقال اوراق دارایی‌های فکری نهادینه نماییم.

۲. عقد معاوضه

در فقه معاوضه به عنوان عقد معین محسوب نشده در حالی که قانون مدنی آن را جزء عقود معین آورده است. ماده ۴۶۴ قانون مدنی می‌گوید معاوضه عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین مالی می‌دهد به عوض مالی دیگری که از طرف دیگر اخذ می‌کند بدون ملاحظه اینکه یکی از عوضین مبیع و دیگری ثمن باشد با توجه به مفاد ماده فوق معلوم می‌شود که معاوضه مانند بیع یکی از عقود معینه معاوضی است بنابراین کلیه احکام و آثاری که لازمه عقد بیع است در عقد معاوضه نیز جاری می‌گردد.

۳. عقد صلح

یکی از عقود معین که در فقه مورد بحث قرار گرفته عقد صلح است. عقد صلح عبارت است از تسالم و تراضی طرفین عقد بر امری که این امر ممکن است تملیک عین یا منفعت یا اسقاط دین یا حق و یا چیزی جز این‌ها باشد. امام خمینی (ره) ویژگی منحصر به فردی در میان دیگر عقود است که سبب شده تا بتوان برخی از معاملات را که در قالب دیگر عقود معهود فقهی نمی‌گنجد را با عقد صلح منعقد نمود.

۸-۲. واگذاری حق بهره‌برداری از دارایی فکری برای مدت یا مقدار معین

۱. عقد صلح

یکی از ویژگی‌های عقد صلح این است که می‌توان حقوق را نیز در قالب آن برای مدت‌زمان معین یا برای تعداد معین مصالحه و مورد نقل و انتقال قرارداد. بنابراین دارای های فکری که حق مالی به شمار می‌آید قابلیت این را دارد که با عقد صلح مورد معامله قرار گیرد.

۲. عقد اجاره

عقد اجاره از جمله عقود لازم، تملیکی، معوض، رضایی و موقتی می‌باشد. عقد اجاره تملیک منفعت به طور موقتی می‌باشد و این موقتی بودن از ذاتیات عقد اجاره است و اگر عقد اجاره موقتی نباشد، باطل است. عقد اجاره برای اینکه صحیح باشد، باید خصوصیات ماده ۴۶۶ قانون مدنی را داشته باشد، یعنی عقدی باشد که به موجب آن مستاجر در مدت معین و در ازای اجرت معین، مالک منافع عین مستاجره شود.

۸-۳. مشارکت مالک دارایی‌های فکری با بهره‌بردار به صورت دائم یا برای مدت یا مقدار معین

۱. عقد شرکت

شرکت عبارت است اجتماع حقوق مالکین متعدد در شیء واحد به نحو مشاع بدون قصد کسب سود. ولی نباید به این موضوع بسنده کرد که هیچگونه منفعت مالی در اشاعه وجود ندارد، چون قاعداً مالی که سود و منفعت نداشته باشد، هیچ قیمتی نیز برای آن معین نمی‌شود (حعاملی: ۱۴۱۹ ق: ج ۲۰ و ۱۲). اقسام شرکت عبارت‌اند از عقدی و غیر عقدی؛ البته فقهای امامیه اقسام دیگری نیز به آن افزوده‌اند. از اوصاف شرکت می‌توان به جایز بودن، معوض بودن، تملیکی بودن و مستمر بودن اشاره کرد. تقسیم مال شرکت به دو صورت تراضی و اجباری بوده و انحلال آن در صورت تقسیم مال شرکت و تلف شدن تمام آن و نیز در صورت فوت، جنون و سفه هریک از شرکا حاصل می‌شود. دارایی فکری که حق مالی است می‌تواند موضوع عقد شرکت واقع شود و مشارکت مالک دارایی فکری با بهره‌بردار آن مصداقی روشن از شراکت حقوق است. علاوه بر عقد مشارکت می‌توان در راستای بهره‌برداری به صورت دائم یا برای مدت یا مقدار معین از دارایی فکری از عقد صلح نیز قابل استفاده است.

این دسته از حقوق (حق نقل و انتقال ...) در حقیقت دامنه حق بهره‌برداری و استفاده حقوق اقتصادی را روشن می‌کند از آنجا که حقوق مالکیت فکری به دو شاخه اصلی تقسیم می‌شود: (۱) حقوق مالکیت ادبی و هنری یا کپی‌رایت که همه آثار کتبی و غیرکتبی مانند کتاب، رمان، نمایشنامه، فیلم، مجسمه و دیگر آثار هنری و ادبی، آثار شفاهی (مانند سخنرانی) و نرم‌افزارهای رایانه‌ای را در بر می‌گیرد. (۲) حقوق مالکیت صنعتی که خود زیرشاخه‌هایی فرعی دارد، مانند حق اختراع، نام‌ها و علائم تجاری، نشانه‌های جغرافیایی، اسرار تجاری و طرح‌های صنعتی.

۹. اندیشه‌های بین‌المللی و ماهیت حقوقی حقوق پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری

دیدگاه‌های متفاوت در مورد حمایت از پدیدآورندگان در میان کشورهای پیشرفته صنعتی و کشورهای در حال توسعه وجود دارد. گروه دوم تمایل دارند که دامنه حمایت اعطایی به فرآورده‌های فکری خارجی را به‌طور محدود اعمال نمایند و این تفکر در قرن ۱۹ و در برخی مناطق تا همین اواخر صادق بوده است. از لحاظ تاریخی بین کشورهایی که به‌عنوان تولیدکننده مالکیت معنوی دسترسی بیشتری به این محصولات داشتند و کشورهایی که واردکننده محصولات فناوری بودند و فقط دسترسی محدودی به دارایی‌های معنوی داشتند کشمکش و تنش سیاسی وجود داشته است. به‌عنوان مثال در زمانی که ایالات متحده آمریکا یک کشور نسبتاً جوان و در حال توسعه بود، از احترام به حقوق مالکیت معنوی بین‌المللی امتناع می‌ورزید و استدلال می‌کرد که کارهای خارجی مجاز هستند که به‌طور آزادانه توسعه اجتماعی و اقتصادی خود را گسترش دهند. کشورهای جدید در حال توسعه تمایلی به تقویت حمایت از ریشه‌های حقوقی مالکیت فکری نداشتند زیرا تا زمانی که هنوز توان فناوری کشور، ضعیف بوده و رشد کافی نکرده باشد نمی‌تواند امتیاز عمده‌ای از رهگذر حمایت از مالکیت معنوی کسب نماید؛ و منافع به‌دست‌آمده از اعطای چنین حمایتی مثل افزایش همکاری روند فنی در سطح جهانی در مقابل زیان‌های ناشی از عدم اجازه در کسب و اقتباس فناوری خارجی بدون ارجاع به منشأ آن یا وارد کردن محصولات و فرایند جدید از کشور دیگر یا منبع ارزان‌تر، قابل مقایسه نخواهد بود.

۱۰. وحدت رویه نظام‌های حمایت از حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری

کنوانسیون‌های بین‌المللی توانسته‌اند کشورهای حقوق نوشته و کامن‌لا را در زمینه شرایط حمایت از مالکیت‌های فکری به یکدیگر نزدیک سازند. کشورهای آنگلو- آمریکا و کامن‌لا با عضویت در کنوانسیون برن رعایت تشریفات را برای کسب حمایت کپی‌رایت حذف یا بسیار محدود کرده‌اند. بینش اقتصادی نظام آنگلو - آمریکا و کامن‌لا در کشورهای حقوق نوشته رسوخ کرده است. شناسایی «حقوق مشابه حقوق مؤلف» در فرانسه و سایر کشورهای حقوق نوشته نمونه بارزی از نفوذ ایده‌های کامن‌لائی در نظام حقوق نوشته است.

حقوق فرانسه که تنها پدیدآورندگان حقیقی آثار اصیل را مورد حمایت قرار می‌داد (اشخاص حقیقی) تولیدکنندگان فونوگرام‌ها و رادیوگرام‌ها و ویدئو گرام‌ها را که فاقد شرایط سنتی لازم برای برخورداری حمایت حقوق مؤلف بودند با عنوان «حقوق مشابه» مورد حمایت قرارداد. پس از کنوانسیون برن کنوانسیون جهانی «کپی‌رایت» در ۱۹۵۱ کنوانسیون رم در ۱۹۶۱ کنوانسیون ماهواره‌ها در ۱۹۷۴ و موافقت‌نامه جنبه‌های مالکیت‌های فکری (تریپس) در ۱۹۹۴ برای پاسخگویی به تحولات و نیازهای جدید در عرصه کپی‌رایت به تصویب رسیدند. کنوانسیون برن نیز پنج بار مورد تجدیدنظر قرار گرفته است که آخرین تجدیدنظر در سال ۱۹۷۱ در پاریس بود. برخی از این کنوانسیون‌ها همانند کنوانسیون برن به حقوق مؤلف یا کپی‌رایت توجه دارند و برخی دیگر همانند کنوانسیون رم و عهدنامه WIPO در مورد اجراها و فونوگرام‌ها از حقوق مجاور و برخی دیگر همانند موافقت‌نامه تریپس از هر دو مقوله به‌ویژه از جنبه تجاری حمایت می‌کنند.

یکی از تفاوت‌های بارز آثار قابل حمایت از طریق حقوق اختراعات و مالکیت‌های ادبی و هنری آن است که برای برخورداری یک اثر از حمایت مالکیت‌های ادبی و هنری کافی است آن اثر اصیل و ابتکاری و دارای صورت مادی باشد. برخلاف اختراعات نو بودن اثر ایجادشده هیچ تأثیری در تصمیم‌گیری نسبت به اعطای کپی‌رایت به آن اثر ندارد.

۱۱. بحث و نتیجه‌گیری

مالکیت ادبی و هنری از اقسام مالکیت فکری است، مالکیت ادبی و هنری بعنوان گامی مهم و ارزشمند در زمینه حفاظت از آثار مولفان و نویسندگان می‌باشد. حقوق مالکیت فکری و معنوی بعنوان ارکان و شاخصه‌ی اصلی برای حمایت از نویسندگان آثار ادبی و هنری است. مالکیت فکری از دستاوردهای فکری و آثار ادبی و غیر مادی افراد محافظت نموده و منجر عدم سواستفاده افراد از آثار فکری می‌گردد. آثار ادبی و هنری به دارایی‌هایی گفته می‌شود که دارای موجودیت عینی و فیزیکی نمی‌باشند، این دارایی‌ها در ایجاد سرمایه و ثروت دارای ارزش هستند. این دارایی‌ها از خلاقیت‌های ذهنی و فکری انسان ناشی می‌شود و مهم‌ترین نیروی محرکه در ایجاد و رشد اقتصادی می‌گردد. بنابراین محققان آثار ادبی می‌توانند آثار و محصولات فکری خود را با سرمایه‌گذاران در این زمینه به اشتراک گذاشته و منجر به تولید و صادرات گردند.

حقوق مالکیت فکری از مهم‌ترین رشته‌های حقوق است که ارتباط مستقیمی با حوزه فرهنگ هر کشور دارد. نویسندگان، هنرمندان مخترعین مکتشفین و به‌طور کلی پدیدآورندگان همواره نیاز به حمایت قانونی و حقوقی دارند تا بتوان انتظار داشت همواره به آفریدن آثار ادامه خواهند داد. این حمایت از پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری در حقوق مالکیت فکری تبیین شده است. حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری شاخه‌ای از حقوق مالکیت فکری است که در ایران سابقه‌ای صد ساله دارد. در مقایسه با قدمت حقوق مالکیت فکری در سطح بین‌الملل قدمت این حقوق در ایران اندک است، رابطه مستقیمی میان توسعه و پیشرفت جوامع و حمایت از حقوق مالکیت فکری وجود دارد و به‌عبارت‌دیگر، هر جا حمایت از حقوق مالکیت افراد بهتر تأمین شود، رفاه اقتصادی بیشتری نیز مشاهده خواهد شد و کشورهای ثروتمند عموماً کشورهای پیشگام در زمینه تعریف و تضمین حقوق مالکیت هستند. حق مولف در مالکیت ادبی و هنری مطرح می‌گردد، در ایجاد آثار ادبی و هنری، علاوه بر نام نویسنده، نام پدید آورنده‌ای که از راه مطالعه و تحقیقات و نوآوری‌های خلاقانه ترکیب آثار ادبی و هنری را پدید آورده است حائز اهمیت است. در زمینه انتشار و تکثیر آثار ادبی، حق مولف و خلق‌کننده آثار ادبی و هنری امری حائز اهمیت است. با استفاده از مالکیت آثار ادبی و هنری

میتوان حق مولف و پدید آورنده آثار ادبی را محفوظ نگه داشت و از سرقت آن جلوگیری کرد. در گذشته آثار ادبی و هنری انتشار گسترده و فراوانی مثل زمان حاضر نداشته است و براین اساس پدیدآورندگان متوقع بهره‌برداری‌های مادی از این آثار نبوده‌اند با گسترش فوق‌العاده مالکیت فکری و ارزشی که آفریده‌های علمی از لحاظ فردی و اجتماعی پدیدار شده‌اند و نقشی که این پدیده‌ها به‌ویژه در توسعه اقتصادی بشری ایفا می‌کنند باعث گردیده است تا حقوق دانان نسبت به این آثار بی‌اعتنا نباشند. امروزه آثار ادبی هنری که در یک کشور پدید می‌آیند با طرق ارتباطی و رسانه‌های همگانی نوین در مدت کوتاهی به سایر ملل و جوامع راه می‌یابند. به همین دلیل تجاوز به حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان این آثار فزونی گرفته است و حقوق مالکیت فکری در این حوزه حساسیت بیشتری یافته است.

می‌توان به پیشنهاد زیر اشاره کرد که عبارتند از:

عدم توجه به مدت حمایت آثار و قرار داد نشر؛ قانون در مورد مدت حمایت آثاری که بدون نام مؤلف یا با نام مستعار منتشر می‌شود ساکت است، در حالی که لازم است مدت خاصی را برای حمایت از این گونه آثار تعیین می‌نمود. مدت حمایت از اثری که حق استفاده از آن به شخص حقوقی واگذار شده باشد، ۳۰ سال از تاریخ نشر یا عرضه اثر قرار داده است (ماده ۱۶) اما پدید آورنده می‌تواند حق استفاده از اثر خود را به شخص حقیقی یا حقوقی برای مدت معین انتقال دهد. قرارداد نشر و عرضه اثر در قانون ایران مورد توجه قرار نگرفته است و این قراردادها تابع قواعد عمومی قراردادها به خصوص ماده ۱۰ قانون مدنی می‌باشد لذا، پیشنهاد می‌شود که قانونگذار با اقتباس از قانون فرانسه آن‌ها را تابع قواعد خاصی که متضمن حمایت کافی از پدید آورنده باشد پیش بینی کند.

عدم اشاره به فن آوری‌های نوین تولید و تکثیر هنری و ادبی در قانون؛ از نقایض دیگر قانون سال ۱۳۴۸، حوزه‌های جدید فرهنگی و هنری از جمله نرم افزارهای کامپیوتری و لوح‌های فشرده که پیش بینی شده است ولی امروزه به طور فزاینده‌ای در عرصه‌های مختلف فرهنگی و هنری مورد استفاده قرار می‌گیرد و به دلیل امکان تکثیر ساده آن‌ها حقوق پدید آورندگان مورد تجاوز واقع می‌شود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

- اسحاقی، فاطمه (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی مصادیق آثار هنری مورد حمایت حقوق مالکیت فکری، پایان نامه کارشناسی ارشد، قم الخوری الشرتونی اللبنانی، سعید (۱۴۰۳ ق). *الاقرب الموارد*، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی.
- امامی، حسن (۱۳۹۰). *حقوق مدنی*. تهران: انتشارات اسلامی.
- امیرنژاد، حمید (۱۳۸۱). تعیین ارزش کل اقتصادی اکوسیستم جنگلی شمال ایران با تأکید بر ارزش‌گذاری زیستمحیطی اکولوژیکی و ارزش حفاظتی، رساله دکتری اقتصاد کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- حسینی قاضی زاده، جعفر، قاضی زاده، محمد (۱۳۷۰). *اقتصاد در فقه اسلامی*، قم، دارالکتب الاسلامیه.
- حرعاملی، محمد بن حسن (۱۴۱۹). *وسائل الشیعه*، قم: مؤسسه آل‌البیت (ع).
- حکمت‌نیا، محمود و موحدی ساوجی، محمد (۱۳۹۵). جایگاه مبانی نظری و فهم و ترسیم نظام مالکیت فکری. *فصلنامه فقه و حقوق*.
- خلیلی عراقی، منصور (۱۳۹۲). تأثیر حقوق مالکیت فکری بر رشد اقتصادی، دو فصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی، دوره جدید، سال نوزدهم، ش ۴.
- ساعد وکیل، امیر (۱۳۸۳). *حمایت از مالکیت فکری در سازمان جهانی تجارت و حقوق ایران*، تهران: انتشارات مجد.
- سرخسی، شمس‌الدین (۱۴۱۴ ق). *المبسوط*، جلد یازدهم، بیروت: دارالمعرفه.
- شاه‌حسینی، سمیه (۱۳۹۶). ارزیابی حمایت از حقوق مالکیت فکری در رشد اقتصادی، *فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی*، ش ۸۴.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷). *نگت‌نامه دهخدا*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رستمی، محمدرضا (۱۳۸۴). *توسعه منابع انسانی، از برنامه تا عمل*، تهران: انتشارات مدیریت امور اداری و تشکیلات.
- درینی، فتحی (۱۳۷۶). *حقوق مولفان*، مترجمان، هنرمندان و ناشران، ترجمه: محمد رضا افتخارزاده، تهران: نشر هزاران.

- فتاحی، احمد (۱۳۹۲). مبانی ارزش گذاری اقتصادی منابع طبیعی، اردکان انتشارات دانشگاه اردکان.
- فیض، علی رضا (۱۳۷۶). *مبانی فقه و اصول*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۹). *اموال و مالکیت*، تهران: نشر میزان.
- گرگی، ابوالقاسم (۱۳۷۵). *مالکیت در اسلام*، تهران: چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- لایقی، غلامرضا (۱۳۸۱). *کلیات مالکیت فکری (کپی رایت)*، ترجمه: ، تهران: خانه کتاب.
- محمدی، مهدی (۱۳۸۹). ارزش گذاری اقتصادی : رویکردهای بدیل فصلنامه اقتصاد تطبیقی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۲، صص ۹۱-۱۰۳.
- مدرس، احمد و عبدالله زاده، فرهاد (۱۳۸۵). *مدیریت مالی*، تهران: انتشارات بازرگانی.
- معین، محمد (۱۳۸۰). *فرهنگ معین*، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- موسوی خمینی، روح الله (۱۳۶۳). *تحریر الوسیله*، قم: دفتر انتشارات اسلامی حوزه علمیه قم.

References

- Al-Khori al-Shartouni al-Lebanani, S. (1982). *Al-Aqrab al-Mawdar*. Qom: Ayatollah Marashi Najafi Library. (In Persian)
- Amirnejad, H. (2002). *Determining the Total Economic Value of the Forest Ecosystem in Northern Iran with an Emphasis on Ecological Environmental Valuation and Conservation Value (Doctoral dissertation in Agricultural Economics)*. Tarbiat Modares University, Tehran. (In Persian)
- Dehkhoda, A. A. (1998). *Dictionary of Dehkhoda*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Dorini, F. (1997). *Rights of Authors, Translators, Artists and Publishers (M. R. Eftekhazadeh, Trans.)*. Tehran: Hezaran Publications. (In Persian)
- Emami, H. (2010). *Civil Rights*. Tehran: Islamic Publishing House. (In Persian)
- Eshaghi, F. (2013). *Study of Comparative Works of Art Protected by Intellectual Property Rights (Master's thesis)*. Qom. (In Persian)
- Fatahi, A. (2012). *Basics of Economic Valuation of Natural Resources*. Ardakan University Publications. (In Persian)
- Feyez, A. R. (1997). *Fundamentals of Jurisprudence and Principles*. Tehran University Press. (In Persian)
- Gorji, A. (1996). *Ownership in Islam*. Tehran: University of Tehran Press and Publications. (In Persian)
- Hekmatnia, M., & Mohadi Savoji, M. (2015). *The position of theoretical foundations and understanding and design of the intellectual property system*. Quarterly of Jurisprudence and Law. (In Persian)
- Horameli, M. H. (1998). *The Vasayeol Shi'ite*. Qom: Al-Bayt Institute (AS). (In Persian)
- Hosseini Ghazizadeh, J., & Ghazizadeh, M. (1991). *Economics in Islamic Jurisprudence*. Qom: Darol Ketab al-Islamiya. (In Persian)
- Katouzian, N. (2009). *Property and Ownership*. Tehran: Mizan Publishing House. (In Persian)
- Khalili Iraqi, M. (2013). *The effect of intellectual property rights on economic growth*. Bi-Quarterly Encyclopedia of Economic Law, 19(4). (In Persian)
- Layeghi, Gh. R. (2012). *The General Principles of Intellectual Property (Copyright) (Trans.)*. Tehran: The House of Book. (In Persian)
- Modares, A., & Abdullah Zadeh, F. (2015). *Financial Management*. Tehran: Bazargani Publications. (In Persian)
- Moein, M. (2001). *Farhang Moin*. Tehran: Amir Kabir Publications. (In Persian)
- Mohammadi, M. (2009). *Economic valuation: Alternative approaches*. Comparative Economics Quarterly, Institute for Humanities and Cultural Studies, (2), 91-103. (In Persian)

- Mousavi Khomeini, R. (1984). Tahrir al-Wasila. Qom: Qom Seminary Islamic Publication Office. (In Persian)
- Rostami, M. R. (2005). Development of Human Resources: From Plan to Action. Tehran: Publications of Administrative Affairs and Organizations. (In Persian)
- Sarkhsi, Sh. (1993). Al-Mabsut. Beirut: Dar al-Marifah. (In Persian)
- Shahhosseini, S. (2016). Evaluation of protection of intellectual property rights in economic growth. Quarterly Journal of Business Research, (84). (In Persian)